

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ TAIKANT ĮPRASTĄ KOMERCINĘ PRAKTIKĄ
TEORINIS ASPEKTASVioleta Kosmačaitė *
Gytis Kuncevičius ***Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 8 5 2714545
Elektroninis paštas atk@mruni.lt*

Pateikta 2008 m. vasario 5 d., parengta spausdinti 2008 m. kovo 21 d.

Santrauka. Šiame straipsnyje siekiama atskleisti viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką norminio reglamentavimo ypatumus. Dažnai perkančiosios organizacijos apsisprendžia atlikti viešąjį pirkimą vadovaudamosi įprasta komercine praktika bei remdamosi norminiais dokumentais neišsamiai šį pirkimą įtvirtina. Tai skatina giliau ir detaliau analizuoti šį viešųjų pirkimų teisės institutą, atskleidžiant jo esmę ir turinį.

Straipsnis sudarytas iš dviejų dalių: pirmojoje dalyje atskleidžiama viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką samprata, analizuojama, kokia perkančiosios organizacijos atliekama viešųjų pirkimų vykdymo tvarka gali įgyti „įprastos komercinės praktikos“ statusą. Antrojoje dalyje nagrinėjami viešųjų pirkimų, vykdomų remiantis įprasta komercine praktika norminio reglamentavimo pagrindai, atskleidžiant teisės aktus, reglamentuojančius tokio pobūdžio pirkimus bei skiriant jų taikymo ypatumus.

Pagrindinės sąvokos: viešasis pirkimas, supaprastinti viešieji pirkimai, įprasta komercinė praktika.

IVADAS

Temos aktualumas. Viešieji pirkimai yra neišvengiama ir nuolatinė perkančiųjų organizacijų, kurių didžiąją dalį sudaro viešosios teisės subjektai, veikla, skirta konkrečioms poreikiams tenkinti.

Viešųjų pirkimų metu susiklostančių teisinių santykių eskalavimas visada bus aktualus, nes čia cirkuliuoja „viešieji“ pinigai, kurių panaudojimas susijęs su padidintos rizikos sritimi, o šioje galimos korupcijos apraiškos.

Viešieji pirkimai yra nuolat veikiami socialinių, teisinių, politinių ir ekonominių faktorių, todėl jie nuolat yra dinamiški. Tai patvirtina įstatymų leidėjo priimta jau ketvirtoji Viešųjų pirkimų įstatymo [1] (toliau – VPI) redakcija, nors pati viešųjų pirkimų sistema gy-

vuoja dešimtuosius metus¹. Visose įstatymų redakcijose būdavo numatytas ir pačių paprasčiausių pirkimų vykdymo procesas, nuolat įtvirtinama naujovių šioje srityje. Šiuo metu galiojantis VPI pačiam nesudėtingiausiam pirkimų būdai suteikia įprastos komercinės praktikos pavadinimą.

Viešieji pirkimai taikant įprastą komercinę praktiką – gana dažnai perkančiųjų organizacijų naudojamas pirkimo būdas. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų tarnybos (toliau VPT) duomenimis 2006 m. Lietuvoje perkančiosios organizacijos atliko pirkimų už 10,9 milijardo litų [2], o taikant įprastą komercinę praktiką buvo nuperkama apie 36,8 proc. visų prekių, paslaugų ar darbų pirkimų vertės [3].

Poreikį analizuoti viešųjų pirkimų vykdymą taikant įprastą komercinę praktiką sąlygoja ir tai, kad šiam pirkimo būdai VPI skirta mažiausiai dėmesio ir tik labai

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros lektorė.

** Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Administracinės teisės ir proceso katedros lektorius.

¹ Viešųjų pirkimų sistemos formavimosi pradžią galime sieti su devintojo dešimtmečio pradžia, kai Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1991 m. lapkričio 26 d. nutarimu Nr. 489 patvirtino laikinuosius Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatus, tačiau pirmasis Viešųjų pirkimų įstatymas įsigaliojo 1997 m. sausio 1 d.

šabloniškai įtvirtintas jo norminis reguliavimas, nors pastarasis pirkimo būdas yra gana dažnai taikomas perkančiųjų organizacijų ir jo vykdymo metu neretai iškyla poreikis interpretuoti teisės normas, kai tampa neaišku, kurios VPĮ normos yra privalomos, o kurios jų nėra imperatyvios ir gali būti netaikomos.

Svarbu pažymėti ir tai, kad pastaruoju metu itin aktyviai yra įgyvendinamas viešųjų pirkimų perkėlimo į elektroninę erdvę projektas, turintis sutrumpinti pirkimų atlikimo terminus, sumažinti jų kaštus, taip pat žmogiškųjų išteklių indėlį, užtikrinti efektyvesnę ir racionalesnę lėšų panaudojimą bei slopinti korupcijos intervenciją į šią svarbią valstybės ekonominio bei teisinio gyvenimo sritį. Viešieji pirkimai taikant įprastą komercinę praktiką – pirmasis pirkimo būdas nuo kurio prasi-dėjo elektroninių viešųjų pirkimų epocha ir kurį perkančiosios organizacijos gali atlikti naudojamos informacines technologijas ir elektroninę erdvę, tokiu būdu šie pirkimai tampa elektroninių pirkimų eros pradžia, atveriančia galimybę visus teisės aktais nustatytus viešuosius pirkimų būdus perkelti į virtualią terpę.

Straipsnio tyrimo objektas – viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką norminis reglamentavimas.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką institutą atsižvelgiant į norminį reglamentavimą.

Straipsnio uždaviniai: 1) atskleisti viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką sampratą; 2) ištirti šių pirkimų norminio reglamentavimo ribas; 3) atlikti teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, analizę nurodant, kokie normų reikalavimai pirkimams taikant įprastą komercinę praktiką yra privalomi, o į kuriuos perkančioji organizacija neprivalo atsižvelgti.

Tyrimo metodai: *dokumentų analizės* metodas buvo taikomas tiriant Lietuvos Respublikos Konstitucijos, įstatymų ir poįstatyminių teisės aktų nuostatas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, taip pat nagrinėjant statistinius rezultatus; *loginis bei analitinis-kritinis* metodai, kuriais nustatyti viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką norminio reglamentavimo ypatumai.

1. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ TAIKANT ĮPRASTĄ KOMERCINĘ PRAKTIKĄ SAMPRATA

Perkančioji organizacija, nusprendusi įsigyti pirkimo dalyką, kuriuo pagal VPĮ nuostatas gali būti prekė, paslauga arba darbai, turi teisę taikyti įvairius pirkimo būdus, numatytus VPĮ, besiskiriančius vykdymo tvarka, terminais ir savitais ypatumais.

VPĮ 11 straipsnis įtvirtina tarptautinio pirkimo vertės ribas, kurias Europos Sąjungoje tvirtina ir keičia Europos Komisija. Minėtame straipsnyje numatytos pirkimų vertės sąlygoja viešųjų pirkimų skirstymą į tarptautinius, t.y. direktyvinės vertės pirkimus, ir nacionalinius pirkimus. Pastarųjų pirkimų vertė yra mažesnė negu tarptautinių, todėl jie gali būti vykdomi vadovaujantis nacionalinės teisės normomis nustatytais taisyklėmis, negalinčiomis prieštarauti Europos Bendrijos Steigimo

sutartyje numatytų, direktyvose² įtvirtintų principų reikalavimams bei turi orientuotis į Europos Teisingumo Teismo formuojamą viešųjų pirkimų praktiką.

Viešieji pirkimai taikant įprastą komercinę praktiką yra vienas iš supaprastintų¹, t.y. ne tarptautinio lygio, pirkimo būdų, sudarančių galimybės pirkimą atlikti greitai ir paprasčiausia tvarka. Tokių pirkimų pobūdį padeda atskleisti VPĮ įtvirtintų sąvokų paaiškinimai, kuriuose nurodoma, kad įprasta komercinė praktika – praktika, kai perkančioji organizacija, vadovaudamasi savo nustatytais pirkimo taisyklėmis ir VPĮ nustatytais viešųjų pirkimų principais, perka prekes, paslaugas ar darbus iš mažiausią kainą pasiūliusio ar ekonomiškiausią pasiūlymą pateikusio tiekėjo (VPĮ 2 straipsnio 10 dalis). „Jau pats pavadinimas nurodo šios sąvokos turinį, kuris turėtų apimti visuotinai įprastus susiklosčiusioje situacijoje taikomus pirkimo būdus, metodus, taisykles ir principus“ [4, p.1]. Tai reiškia, kad nors perkančiosiomis organizacijomis dažniausiai būna viešosios teisės subjektai, kurių veikla visada yra grindžiama viešuoju interesu, tačiau pastarosioms vykdam pirkimą, kuriam taikoma įprasta komercinė praktika, tarsi nustatomas reikalavimas vadovautis privačių asmenų pirkimuose nusistovėjusiomis tradicijomis, skatinančiomis siekti kuo didesnės naudos. Tokius tikslus pasiekti reikalauja aplinkybė, parodanti, kad pirkėjais yra subjektai, naudojantys valstybės, savivaldybės biudžeto ar Europos Sąjungos skiriamas lėšas bei jų statusas atitinka VPĮ 4 straipsnio nuostatas, todėl pastarieji, kaip ir visi kiti, pirkimai negali būti vykdomi neatsižvelgiant į teisės aktų reikalavimus.

Taigi vadovaudamasi naudingumo ir rezultatyvumo kriterijais perkančiosios organizacijos, vykdydamos pirkimą taikant įprastą komercinę praktiką, privalo stengtis pirkimo dalyką įsigyti pačiomis palankiausiomis sąlygomis, t.y. iš kelių variantų išsirinkti patį kokybiškiausią, bet tuo pačiu „protingą“ kainą atitinkantį daiktą. Kita vertus, ne visuomet pigiausia reiškia geriausia, todėl VPĮ numato galimybę kai perkama taikant įprastą komercinę praktiką vadovautis ir ekonominio naudingumo kriterijumi, kuriame kaina yra tik viena iš aplinkybių, leidžianti nuspręsti, kuris įsigyjamas daiktas yra tinkamiausias ir geriausiai atitinkantis perkančiosios organizacijos lūkesčius.

² Europos Sąjungos teisyne galima skirti dvi direktyvas, reglamentuojančias principų taikymą viešųjų pirkimų teisėje: 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB, koordinuojanti subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, pirkimų procedūras ir 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. Pastarosios direktyvos įtvirtina lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principus.

³ VPĮ 86 straipsnio 1 dalis be pirkimo taikant įprastą komercinę praktiką įtvirtina tokius supaprastintų pirkimų atlikimo būdus: supaprastintas atviras konkursas, supaprastintas ribotas konkursas, skelbiamos supaprastintos derybos, neskelbiamos supaprastintos derybos. Remiantis VPĮ 86 straipsnio 2 dalimi ir 116 straipsniu, perkant teritorijų planavimo, architektūros, inžinerijos, duomenų apdorojimo, meniniu ar kultūriniu požiūriu sudėtingas ar panašaus pobūdžio paslaugas gali būti vykdoma pirkimo procedūra – supaprastinto projekto konkursas.

Žodžių junginys „įprasta komercinė praktika“ ir VPĮ numatyta galimybė tvirtinti tokio pobūdžio pirkimo vykdymo taisykles (VPĮ 2 straipsnio 10 dalis, 119 straipsnio 1 dalis) kiekvienam pirkėjui savarankiškai, tarsi parodo, kad kiekviena perkančioji organizacija gali sukurti „savo komercinę praktiką“, kuri jai bus įprasta ir labiausiai tinkama, nes sudarys teisinę, ekonomines, taip pat ir technines galimybes pasiekti viešojo pirkimo tikslus racionaliausiu, palankiausiu ir institucijai ekonomiškiausiu būdu.

Galimybė kurti „savo komercinę praktiką“ susijusi su tuo, kad perkančiąja organizacija gali būti įvairūs subjektai – savivaldybės įmonė, mokslo įstaiga ar krašto apsaugos sistemos įstaigos, todėl, tvirtindamos nagrinėjamų pirkimų organizavimo bei vykdymo taisykles ir vadovaudamosios minimaliais reikalavimais, įtvirtintais VPĮ, jos atsižvelgia į savo poreikius taip pat veiklos specifiką, siekį užtikrinti jos nepertraukiamumą ir veiksmingumą.

Apibendrinant galima pasakyti, kad populiariausias pirkimo taikant įprastą komercinę praktiką aiškinimas yra paremtas perkančiojoje organizacijoje nusistovėjusiomis nesudėtingų pirkimų, taip pat dažniausiai perkamų prekių, paslaugų ar darbų įsigijimo tradicijomis, kurias formuoja perkančioji organizacija tvirtindama tokių pirkimų atlikimo taisykles. Jų specifiška gali priklausyti nuo perkančiosios organizacijos statuso bei veiklos, o jų kaitą gali lemti tiek geroji, tiek blogoji pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką vykdymo patirtis.

2. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ TAIKANT ĮPRASTĄ KOMERCINĘ PRAKTIKĄ NORMINIS REGLAMENTAVIMAS

Viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką institutą galima nagrinėti keliais aspektais. Vienas jų – teisinis, padedantis atskleisti, kokie teisės aktai reglamentuoja tokio pobūdžio pirkimus, kurie jų yra privalomi perkančiajai organizacijai ir kiek perkančioji organizacija yra savarankiška pati nustatyti taisykles, taikomas pastariesiems pirkimams.

Aukščiausios galios teisės aktas, įtvirtinantis pagrindines viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo nuostatas, yra Lietuvos Respublikos Konstitucija [5] (toliau – Konstitucija), kurios 46 straipsnis iškelia valstybei reikalavimą reguliuoti šalies ūkinę veiklą taip, kad ši tarnautų tautos gerovei, taip pat saugotų ir užtikrintų sąžiningos konkurencijos laisvę. Šios sritys, t.y. ūkinė veikla ir konkurencijos laisvė joje, tiesiogiai susijusios su viešaisiais pirkimais, todėl minimas Konstitucijos straipsnis įpareigoja valstybines institucijas teisinio reguliavimo būdais taikyti efektyvias verslo sąlygų gerinimo priemones viešųjų pirkimų srityje, taip pat užtikrinti pirkimų ekonominį, organizacinį ir teisinį efektyvumą.

Žinoma, Konstitucija yra aukščiausios galios teisės aktas, numatantis fundamentalias nuostatas ne tik viešiesiems pirkimams taikant įprastą komercinę praktiką, bet ir visai Viešųjų pirkimų teisei. Tačiau atsižvelgiant į nagrinėjamų pirkimų norminio reglamentavimo „skur-

dumą“ ir gana didelę perkančiosios organizacijos laisvę savarankiškai pasitvirtinti taisykles, pagal kurias yra vykdomi tokie pirkimai, anksčiau minėtos Konstitucijos normos turi tapti teisiniais postulatais, kuriais vadovaudamasi perkančioji organizacija tvirtintų taisykles, atspindinčias viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką socialinę-teisinę prigimtį, parodytų jų demokratinį pobūdį ir užtikrintų, kad šis teisinis institutas įgyvendintų jam keliamus tikslus bei principus.

Viešųjų pirkimų teisė yra sudedamoji administracinės teisės dalis, todėl ji pasižymi šiai teisei būdingais imperatyviais paliepimais, tačiau nežiūrint į tai, galime atrasti ir civilinius teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, reguliuojančias viešajai teisei būdingus klausimus. Taigi prie teisės aktų, reglamentuojančių viešųjų pirkimų vykdymą taikant įprastą komercinę praktiką galime priskirti ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso [6] (toliau – CK) šeštąjį skirsnį, numatantį viešojo pirkimo-pardavimo sutarčių institutą. CK 6.380 straipsnis numato, kad viešojo pirkimo-pardavimo sutartį privalo sudaryti valstybės ar savivaldybės institucija arba valstybės ar savivaldybės įmonė, įstaiga arba organizacija, perkanti daiktus ar mokanti už darbus ar paslaugas naudodama valstybės, savivaldybės, Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto ir kitų valstybės ar savivaldybės fondų lėšas. Tačiau pastarasis teisės aktas taip pat akcentuoja, kad šio kodekso normos, reguliuojančios viešojo pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymą, yra taikomos tiek, kiek kiti įstatymai nenustato ko kito. Tai reiškia, kad CK numatyto „kito įstatymo“ poziciją užima VPĮ, kuriam ir suteikiama viršenybė reguliuoti konkurso tvarka sudaromas viešojo pirkimo-pardavimo sutartis.

Taigi matome, kad pagrindinis teisės aktas, reglamentuojantis viešųjų pirkimų vykdymą taikant įprastą komercinę praktiką, yra VPĮ, nors jame šiam teisiniui institutui „tiesiogiai“ yra skiriami vos du straipsniai. Įstatymo 86 straipsnis įvardija, kad pirkimai taikant įprastą komercinę praktiką yra viena iš supaprastintų pirkimų rūšių ir numato sąlygas, kurioms esant perkančioji organizacija gali atlikti viešąjį pirkimą, o VPĮ šeštasis skirsnis, sudarytas tik iš vieno, 119 straipsnio, minimaliai reglamentuoja minėtų pirkimų vykdymo reikalavimus:

- pirkimą gali atlikti pirkimo organizatorius arba viešojo pirkimo komisija;
- pirkimai atliekami vadovaujantis pačios perkančiosios organizacijos patvirtintomis taisyklėmis;
- sprendimas dėl pirkimo turi būti patvirtintas perkančiosios organizacijos vadovo ar jo įgalioto asmens;
- pirkimo vykdymo metu turi būti atsižvelgiama į pirkimų principus ir tikslus;
- pirkimo metu su tiekėjais galimos derybos;
- pirkimo nugalėtojas nustatomas vadovaujantis vienu iš kriterijų: mažiausios kainos arba ekonominio naudingumo;
- pirkimo sutartis, kurios vertė mažesnė kaip 10 000 litų, gali būti sudaroma žodžiu.

Vykdyti VPĮ normas yra sudėtinga, todėl asmeniui, taikančiam šio teisės akto normas, reikia turėti nemažai praktinės patirties ir įgūdžių šioje srityje, norint išvengti teisės normų pažeidimų. Tokių problemų gali kilti ir organizuojant bei vykdant pirkimą kai taikoma įprasta komercinė praktika, nes pirmą kartą susidūrus su VPĮ gali susidaryti nuomonė, kad minėtų pirkimų vykdymą reglamentuoja tik du straipsniai, o visi kiti 125 straipsniai nėra privalomi. Tai nėra teisinga nuomonė.

Akivaizdu, kad VPĮ 86 ir 119 straipsniai tiesiogiai įvardija reikalavimus, privalomus vykdant pirkimą, kai taikoma įprasta komercinė praktika, tačiau sisteminė ir loginė šio teisės akto analizė leidžia skirti ir daugiau teisės normų, kurias pažeidus pastarieji pirkimai galėtų būti pripažinti neteisėtais. Kita vertus, įstatymų leidėjas, reglamentuodamas nagrinėjamą institutą yra nepalyginti detalesnis, kalbėdamas apie teisės normas, nesančias privalomomis perkančiajai organizacijai, vykdančiai viešąjį pirkimą, kai taikoma įprasta komercinė praktika. Prie tokių teisės normų yra priskiriama: VPĮ 18 straipsnio 1–7 dalys, numatančios pirkimo sutarties sudarymo ypatumus; 89 straipsnis, bylojantis apie supaprastintų pirkimų paskelbimą; 91–98 straipsniai, įtvirtinantys reikalavimus pirkimų techninei specifikacijai, tiekėjų kvalifikacijai, pasiūlymų galiojimo terminams ir kt.; 100 straipsnis, nustatantis tvarką, kuria remiantis perkančioji organizacija informuoja subjektus, siekiančius dalyvauti arba dalyvaujančius viešuosiuose pirkimuose, apie tai, kad jų pasiūlymai atmesti, konkurso rezultatai patvirtinti ir kt. Akcentuotina, kad jau minėti straipsniai, kurie remiantis bendrąja tvarka yra neprivalomi, esant tam tikroms aplinkybėms tampa imperatyviais: kai perkančioji organizacija taikydama įprastą komercinę praktiką perka VPĮ įstatymo 2 priedėlio B paslaugų² sąrašė nurodytas paslaugas, ir pirkimo vertė yra didesnė, nei nustatyta VPĮ 11 straipsnio 1 dalies 4 punkte, t. y. pirkimas prilyginamas tarptautiniam pirkimui, jai tampa privalomos nuostatos, įtvirtintos VPĮ 89 straipsnio 1 dalyje bei 91 straipsnyje, t. y. susijusios su pirkimo paskelbimu bei technine specifikacija. Pažymėtina, kad privalomumas tam tikrais atvejais taikyti VPĮ 89 straipsnio 1 dalies bei 91 straipsnio nuostatas įsigaliojo tik 2007 m. spalio 18 d., kai buvo papildytas ir pakeistas VPĮ, o pastaruosius įstatymo tobulinimus galima sieti su tam tikrais buvusiais jo netikslumais. VPĮ 22 straipsnio 4 dalis nurodo, kad tais atvejais, kai perkančioji organizacija sudaro pirkimo sutartį dėl VPĮ 2 priedėlio B paslaugų sąrašė nurodytų paslaugų, ji privalo siųsti Viešųjų pirkimų tarnybai skelbimą apie sudarytą pirkimo sutartį ar preliminarią sutartį, jame nurodydama ar ji sutinka, kad šis skelbimas būtų paskelbtas. Šis reikalavimas taikomas, kai atliekamas tarptautinis pirkimas, nes pastaroji norma

⁴ VPĮ 2 priedėlio B paslaugų sąrašė numatytos viešbučių ir restoranų, geležinkelių ir vandens transporto paslaugos, švietimo ir profesinio mokymo, taip pat teisinės ir kitos paslaugos. Šių paslaugų specifiką atspindi tai, kad jų teikimą palankiausiomis sąlygomis gali užtikrinti „vietiniai“, t. y. Lietuvoje veikiančios ūkio subjektai, todėl vadovaujantis ES viešųjų pirkimų direktyvomis VPĮ įstatymas suteikia perkančiajai organizacijai galimybę atlikti tokių paslaugų pirkimą, taikant supaprastintus pirkimus, net jei pirkimo vertė ir viršytų tarptautinio pirkimo vertės ribas.

yra įtvirtinta antrajame VPĮ skyriuje, reglamentuojančiame direktyvinės vertės pirkimus. Tačiau akcentuotina ir tai, kad remiantis VPĮ 84 straipsniu šio Įstatymo priedėlyje nurodytų B paslaugų pirkimai neatsižvelgiant į pirkimo vertę reglamentuojami vadovaujantis ketvirtąjo skyriaus, įtvirtinančio supaprastintus pirkimus, nustatytomis normomis. Taigi akivaizdu, kad įstatymo 2 priedėlio B paslaugų pirkimų vertė gali būti didesnė už nustatytą tarptautinio pirkimo vertę, tačiau organizacijos, atlikdamos šių paslaugų pirkimą ir vadovaudamosi vienu iš supaprastintų pirkimo būdų, neturi vykdyti reikalavimo, nustatyto VPĮ 22 straipsnio 4 dalyje, nes pastarasis straipsnis yra antrajame skyriuje, reglamentuojančiame tarptautinius pirkimus, o šio Įstatymo ketvirtajame skyriuje nėra nurodyta, kad šis straipsnis yra privalomas. Atsižvelgiant į tokią buvusią situaciją VPĮ pakeitimuose nustatyta tvarka, kuria remiantis perkančioji organizacija, sudariusi pirkimo ar preliminarią sutartį dėl 2 priedėlio B paslaugų sąrašė nurodytų paslaugų, kai pirkimo vertė yra didesnė, nei numatyta šio Įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 4 punkte, privalo išsiųsti Viešųjų pirkimų tarnybai skelbimą, kuriame turi būti nurodyta, ar perkančioji organizacija sutinka, kad šis skelbimas būtų paskelbtas (VPĮ 89 straipsnio 1 dalis). Taigi vadovaujantis VPĮ 119 straipsnio 1 dalimi toks reikalavimas yra privalomas, kai pastarasis pirkimas atliekamas taikant įprastą komercinę praktiką, nors pirkimo vertė ir didesnė nei nustatyta minėto Įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 4 punkte.

Nors viešųjų pirkimų įstatymas aiškiai nurodo, kokie straipsniai perkančiajai organizacijai nėra privalomi, tačiau tai automatiškai nesuponuoja reikalavimo taikyti visus kitus šio įstatymo straipsnius.

Atsižvelgiant į tai, kad viešasis pirkimas taikant įprastą komercinę praktiką yra tik vienas iš supaprastintų pirkimų, t. y. tokių pirkimų, kurių vertė mažesnė negu nustatytos tarptautinio pirkimo vertės ribos, būdų ir vadovaujantis VPĮ 12 straipsnio 8 ir 9 dalimis supaprastintų pirkimų ypatumai yra įtvirtinti ketvirtajame šio įstatymo skyriuje, kuriame, taip pat įvardijami analizuojamoje temoje jau minėti šio įstatymo straipsniai (pvz., 93 ir kt.), galintys būti netaikomi pirkimams taikant įprastą komercinę praktiką. Tačiau nagrinėjant VPĮ konstrukciją, svarbu akcentuoti, kad viešiesiems pirkimams taikant įprastą komercinę praktiką nėra taikomi visi reikalavimai, numatyti supaprastintiems pirkimams, o tik tie, kurie tiesiogiai įtvirtinti minėto Įstatymo ir priskirti pastariesiems pirkimams.

Detaliai ir sistemiskai apžvelgus VPĮ struktūrą galima teigti, kad vykdant pirkimus taikant įprastą komercinę praktiką privaloma taikyti šio teisės akto pirmojo skyriaus nuostatas³, kurios yra bendros visiems viešųjų

⁵ Straipsnyje jau buvo paminėta, kad vykdant pirkimą taikant įprastą komercinę praktiką nėra privalomos VPĮ 18 straipsnio 1-7 dalys, kurios yra įstatymo pirmajame skyriuje. Taip pat ne visais atvejais privalomas ir VPĮ 16 straipsnis, reglamentuojantis viešojo pirkimo komisijos institutą, nes tokio pobūdžio pirkimus gali vykdyti ir perkančiosios organizacijos vadovo paskirtas pirkimų organizatorius, kurio gali būti valstybės tarnautojas ar darbuotojas.

pirkimų būdams⁴, taip pat ir minėto Įstatymo penktasis skyrius, reglamentuojantis ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisės, nagrinėjimo ir žalos atlyginimo tvarką.

Kaip matome įstatymas nėra išsamus viešųjų pirkimų įprastos komercinės praktikos reglamentavimo klausimu ir smulkiai nedetalizuoja šio pirkimo būdo vykdymo, nenustato minimalių pasiūlymų pateikimo terminų, pirkimo dokumentų, tiekėjų kvalifikacijos patikrinimo ar kitų procedūrinių reikalavimų, šiuos klausimus palikdamas savarankiškai išspręsti perkančiajai organizacijai patvirtinant viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką taisyklės. Kita vertus, ne visada yra aišku, kokios VPĮ normos pirkimams taikant įprastą komercinę praktiką yra privalomos, o kurios jų yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Atsižvelgiant į tai, kad VPĮ nėra detalus nagrinėjamo pirkimo būdo atžvilgiu ir imperatyviai nenurodo, kaip konkrečiai turi būti realizuojamas šis procesas, perkančiosios organizacijos įstatymų nesuvaržytos, tvirtindamos jų atliekamiems taikant įprastą komercinę praktiką pirkimams taikomas taisyklės. Pastarieji subjektai, nepažeisdami minimaliai įstatyme tokiems pirkimams numatytų reikalavimų bei bendrųjų viešųjų principų ir tikslų, turi sugebėti ir privalo sukurti taisyklės, labiausiai pritaikytas prie perkančiosios organizacijos veiklos specifikos ir atliekamų pirkimų ypatumų.

VPĮ reikalavimų pažeidimo padeda išvengti dar vienas teisės aktas, reglamentuojantis viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką vykdymą – Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymu patvirtintos Supaprastintų viešųjų pirkimų, atliekamų taikant įprastą komercinę praktiką, taisyklių rengimo rekomendacijos (toliau – Rekomendacijos) [7]. Pastarasis teisės aktas padeda perkančiajai organizacijai suvokti, iš kokių stadijų susideda viešųjų pirkimų vykdymo procesas, kaip jis turi būti planuojamas, derinamas ir vykdomas. Tačiau, nežiūrint į tai, kad šios Rekomendacijos turi padėti perkančiajai organizacijai kuriant taisyklės, atitinkančias teisės aktų reikalavimus ir jos poreikius, pastarasis teisės aktas yra rekomendacinio pobūdžio ir neįpareigoja perkančiosios organizacijos griežtai laikytis jo nuostatų, todėl ši organizacija negalėtų būti baudžiama administracine tvarka už rekomendacijų pažeidimą.

Neginčijama, kad taisyklės nagrinėjamų pirkimų metu kylančius teisinius santykius turi sureguliuoti aiškiai ir efektyviai. Analizuojamų pirkimų norminio įtvirtinimo sėkmė tiesiogiai priklauso nuo tvirtinamų taisyklių aiškumo, darnos ir teisinio tikrumo, užtikrinančių jų stabilumą. Lietuvos Aukščiausiais Teismas kasacine tvarka nagrinėdamas iš viešųjų pirkimų teisės kilusį ginčą konstatavo: „Viešųjų pirkimų įstatymu siekiama užtikrinti racionalų valstybės biudžeto lėšų naudojimą, kokybiškų prekių ir paslaugų, reikalingų užtikrinti valstybės ir savivaldybės darnią ir tinkamą veiklą, gavimą,

skatinti konkurenciją ir rinkos plėtrą, garantuoti lygia-teisiškumo, nediskriminavimo ir skaidrumo principus, įgyvendinti priemones, atsižvelgiant į Nacionalinės kovos su korupcija programos tikslus ir uždavinius. Viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas susijęs su viešojo intereso apsauga, todėl VPĮ viešiesiems pirkimams nustato specialiuosius reikalavimus, o šio įstatymo nuostatos aiškintinos ir taikytinos taip, kad būtų apgintas viešasis interesas“ [8]. Galime teigti, kad taip teismo pateikta VPĮ normų interpretacija turi vadovautis perkančioji organizacija tvirtinama taisykle pirkimams, vykdomiems taikant įprastą komercinę praktiką. Tuo pačiu nagrinėjamos taisyklės turi būti tokios, kad pastarųjų pirkimų tikslu taptų ne pats pirkimo faktas, o siekis įsigyti tinkamą, kokybišką ir reikalingą prekę, paslaugą ar darbus, o tai gali garantuoti užtikrinus VPĮ numatytų principų laikymąsi. Kita vertus, pastarieji principai negali užgožti objektyviųjų perkančiosios organizacijos poreikių, kartais lemiančių būtinybę įsigyti labai konkrečias paslaugas ar prekes. Todėl jie viešuosiuose pirkimuose taikant įprastą komercinę praktiką negali būti neįgyvendinti, o tiksliai apibrėžti pirkimo dalyką, labiausiai atitinkantį jo poreikius bei užtikrinantį veiklos nepertraukiamumą.

Taigi tampa akivaizdu, kad nagrinėjamus pirkimus reglamentuojančios taisyklės turi tapti jų sėkmingo įvykdymo laiduotoju.

Analizuojant viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką norminį reglamentavimą, galima paminėti dar vieną teisės aktą, kurio taikymas gali būti siejamas su atitinkamomis aplinkybėmis.

Remiantis VPĮ 119 straipsnio 1 dalimi pirkimą taikant įprastą komercinę praktiką gali atlikti perkančiosios organizacijos vadovo paskirti valstybės tarnautojai ar darbuotojai, arba komisija. Tai reiškia, kad pati institucija nustato, kokiais atvejais pirkimus taikant įprastą komercinę praktiką vykdys komisija, o kada pirkimo organizatorius. Tais atvejais, kai pirkimą vykdo komisija, perkančiajai organizacijai tampa privalomi VPĮ 90 ir 16 straipsniai, reglamentuojantys komisijos sudarymą, veiklą, atsakomybę ir kt. Šiuo atveju perkančioji organizacija taip pat turėtų, nors ir neprivalo, atsižvelgti į Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymu patvirtintas rekomendacijas, kuriomis patariama vadovautis sudarant viešojo pirkimo komisiją ir organizuojant jos veiklą [9].

Matome, kad apžvelgus viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką norminį reglamentavimą galima teigti, jog jis nėra detalus ir griežtas. Perkančiajai organizacijai paliekama didelė laisvė savo nuožiūra pasitvirtinti taisyklės, taikomas atliekant tokio pobūdžio pirkimus, o taisyklių kūrybos laisvė riboja viešųjų pirkimų vykdymo principai, tikslai ir minimalūs reikalavimai, įtvirtinti VPĮ straipsniuose.

IŠVADOS

1. Viešieji pirkimai taikant įprastą komercinę praktiką – kasdieniai, nesudėtingi pirkimai, atliekami pačios perkančiosios organizacijos patvirtintose taisyklėse nu-

⁴ Pastarosios VPĮ normos deklaruoja pagrindinius viešųjų pirkimų vykdymo principus, aiškina perkančiosios organizacijos statusą, numato taisyklės, kuriomis vadovaujantis turi būti skaičiuojama numatomo pirkimo vertė, įtvirtina galimybę vykdyti centralizuotus pirkimus, nustato reikalavimus viešųjų pirkimų dokumentams saugoti ir kt.

matyta tvarka, kurioje įtvirtinami įprastai susiklostančiose situacijose dažniausiai taikomi pirkimo metodai, reikalavimai ir principai, o pastarųjų pirkimų vykdymo ypatumus ir kaitą nulemia tiek geroji, tiek blogoji perkančiųjų organizacijų asmeninė patirtis.

2. Viešųjų pirkimų norminis reglamentavimas nėra išsamus, o labiau liberalus ir suteikiantis didelę diskrecijos laisvę perkančiosioms organizacijoms nustatyti „žaidimo taisyklės“, kurios taikomos ne tik joms, bet ir pirkimuose dalyvaujantiems tiekėjams.

3. Pagrindinis teisės aktas, nustatantis minimalius reikalavimus pirkimams taikant įprastą komercinę praktiką – Viešųjų pirkimų įstatymas, tačiau perkančiųjų organizacijų savarankiškai tvirtinamos taisyklės yra norminis pagrindas, turintis tapti pirkimų sėkmingo įvykdymo laiduotoju.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 4-102
2. <<http://www.vpt.lt/index.php?lan=LT&pid=1089619168&cid=1184564693>> [žiūrėta 2007-09-03].
3. <http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/viesieji-pirkimai/dokum/Pranesimas%2006-12-19-3.doc> [žiūrėta 2007-04-02].
4. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacinis biuletenis. 2003, Nr. 4 (9) <<http://www.vpt.lt/admin/uploaded/Biuletenis4x9.pdf>> [žiūrėta 2007-04-02].
5. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 31-953.
6. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
7. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. rugsėjo 5 d. įsakymas Nr. 1S-45 „Dėl supaprastintų viešųjų pirkimų, atliekamų taikant įprastą komercinę praktiką, taisyklių rengimo rekomendacijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 95-3754.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-623/2005 <http://www.la.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=29149> [žiūrėta 2007-04-02].
9. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2006 m. lapkričio 29 d. įsakymas Nr. 1S-73 „Dėl viešojo pirkimo komisijos sudarymo ir jos veiklos organizavimo rekomendacijų patvirtinimo“. 2006, Nr. 4-102.

PUBLIC PURCHASE APPLYING ORDINARY COMMERCIAL PRACTICE THEORETICAL ASPECT

Violeta Kosmačaitė*

Gytis Kuncevičius**

Mykolas Romeris University

Summary

Public purchase is inevitable and constant activity of purchase organizations, bigger part concludes public law subjects and activity, which meets concrete needs.

Public purchase applying constant commercial practice is one of simplified ways, what means no international level of purchase, which gives an opportunity to make purchase agreement quickly and according to buying organization confirmed regulations.

Purchase in this constant commercial public way is not complicated purchase - usual in purchase organization. Also there are formed mostly marketable merchandise and services or work purchase traditions, which are formed by purchase organization itself, also confirming regulations of these transactions. Bad and good experience of purchase in this constant commercial way cause changes of the regulations.

Law statements, which regulate this way of purchase, standard consolidation is not comprehensive, but more liberal and letting purchase organizations huge freedom of discretion to set the rules. Principles of the public purchase, aims and minimal requests are consolidated in the clause of Public Purchase Law and it restricts the freedom of creation.

The main statement of this law, which confirms imperative legal regulations is devoted for purchase in regular commercial way – Public Purchase Law. First impression of this law, may create an opinion, that only two articles regulate pursue of the purchase and all the rest 125 articles are not obligatory. The opinion is not correct. Logic analysis of Public Purchase Law reveal the fact that there are more articles of this kind. It must be stressed that following the general rule some law statement norms are not obligatory, but under some kind of circumstances, they gain imperative nature. Purchasing organizations, which have duty to detail Public Purchase Law norms consolidated in rules by themselves, must be attentive, because improper ordinary commercial way of purchase, demand additional economic and human resources. It also creates conditions for corruption to appear, which intervention is directed to illegal utilization of “public” money.

Public purchase in ordinary commercial practice way is carried only if there is at least one conformable circumstances. Legislation made full list of circumstances, that’s why determination and definition of these circumstances is very important step for the purchase organizations, it causes legality of purchase executive.

Keywords: public purchase, simplified public purchase, ordinary commercial activity.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Administrative Law and Procedure, lecturer.

** Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Administrative Law and Procedure, lecturer.